

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

734

משיחות רשכה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • בראשית תשפ"ו

בזעת אפיך תאכל לחם (ג, יט).

כתב המסילת ישרים (פרק כא) שמאז חטא אדם הראשון נתחייב המין האנושי לשלם מס עבור מה שהוא חי, שצריך לטרוח לפרנסתו, והוא גזירת הכתוב בזעת אפיך תאכל לחם, אבל לא כתוב כמה 'בזעת אפיך', ודי בהשתדלות מועטת, כל אחד לפי מדרגתו.

וכן האריך החובות הלבבות (שער הביטחון סוף פ"ג) שאין צורך בטרחה מרובה, אלא כל אדם יכול לבחור מלאכה קלה לפי טבעו וגם בזה תהיה פרנסתו מצויה, כי הפרנסה מן השמים, ואין צריך לעשות חשבונות שמא ירוויח פחות, כי אי אפשר לדעת ממה ירוויח יותר, ומן השמים יתנו לו את מה שנקצב עליו, כמו שאמרו (ביצה טז, א) שכל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה.

ושמעתי מאדם שעלה לארץ אחרי המלחמה, שהיה עובד ומתאמץ הרבה שעות בכל יום להביא פרנסה לביתו, ופעם התבונן וחשב לעצמו שהרי הפרנסה מן השמים, ומדוע צריך להתאמץ ולעבוד קשה כל כך, והלך למרן החזון איש זללה"ה וביקש ממנו ברכה על פרנסה, וברכו מרן שתהיה לו פרנסה, ומאז הוא מיעט מזמני העבודה ועבד פחות שעות ממה שהיה רגיל, ועדיין הייתה פרנסתו מצויה, והתפרנס והרוויח לא פחות ממה שהרוויח קודם בשעות מרובות של עבודה.

וסיפר לי עוד, כי היה אדם אחר שעלה איתו מחוץ לארץ, שהיה סייד במקצועו, ולא מצא כאן עבודה, והלך גם הוא למרן החזון איש וביקש ברכה שימצא עבודה, וברכו מרן כבקשתו שתהיה לו 'עבודה', ובאמת נתקיימה בו הברכה ומצא עבודה, אבל הוא היה צריך לעבוד הרבה, והיה טרוד כל הזמן בעבודה בלי מנוחה מבוקר ועד ערב.

וזה מפני שביקש ברכה על 'עבודה' ולא על 'פרנסה', אבל הראשון ידע שהפרנסה היא מן השמים, ואין צריך לטרוח ולעבוד הרבה, אלא די בהשתדלות מועטת לקבל מה שנגזר עליו, ולכן ביקש ברכה על פרנסה ולא על עבודה, ובעבודה מועטת כבר הייתה לו פרנסה.

(מתוך שיחה תמוז תשע"ד)

*

כתב החובות הלבבות (שער הביטחון פ"ג) כי הסיבה לגזירת בזעת אפיך תאכל לחם שצריך אדם לטרוח על מזונותיו, היא משני טעמים. הא' כדי לבחון אותו אם יטרח בזה בדרך היתר, והב' כי אילו לא הוצרך לטרוח ולחזור ולסבב להבאת טרפו היה בועט ורודף אחר העבירות ולא היה משגיח על מה שהוא חייב בו וכו', עיין שם.

והיינו שאחרי חטא עץ הדעת, נכנס באדם יצר הרע כל כך חזק, שאם הוא חי חיים טובים בלי קשיים, עלול לשכוח את השם ולבעוט. כמו שנאמר (דברים לב, טו) וישמן ישורון ויבעט, ונאמר (שם ח, יב-יד) פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת וגו' ורם לבבך ושכחת את השם אלוֹקֶיךָ, שכן טבע האדם, שהנאות העולם הזה עושים אותו לבעל גאוה ושוכח את בוראו. ולכן נותנים לו מן השמים קשיים, בזעת אפיך, כדי שיראה שהוא תלוי בחסדי שמים ויתחזק באמונה.

וכתב בחובות הלבבות שם כי לכן "אם הוא מגביר עבודת האלוֹקים ובוחר ביראתו ובוטח בו בענייני תורתו ועולמו וסר מן הדברים המגונים וכוסף למידות הטובות וכו' יסתלק מעליו טורח הגלגול והסיבוב בהבאת טרפו, מפני הסתלקות שני הפנים הנזכרים מעליו, הבחינה, והבעיטה בטובה, ויבואהו טרפו בלי טורח וכלי יגיעה כפי סיפוקו ומזונו". היינו שמי שהוא בעל אמונה שלמה וכל הנהגתו בשלמות, אינו צריך לגזירת בזעת אפיך תאכל לחם, כי לא שייכים בו הטעמים הנזכרים, ומן השמים נותנים לו פרנסתו בלי קשיים.

וכן כתב הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל, שכל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני השם לשרתו ולעבדו לדעה את השם והלך ישר כמו שעשאו האלוֹקים וכו' הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללוויים, עכ"ל. והיינו כמו שאמרו בספרי (במדבר קיט) על הפסוק אני חלקך ונחלתך – על שולחני אתה אוכל ועל שולחני אתה שותה, כי שבת לוי הם חיל השם, וניזונים משולחן המלך כמו חיילים בצבא המלך, וכן כל איש ואיש שנשאו לבו וכו' הרי הוא כשבת לוי, ואינו צריך לטרוח על פרנסתו, כי הוא מקבל מהמלך הקב"ה את כל מה שהוא צריך ולא יחסר לו כלום, אך זהו בתנאי שהוא באמת בשלמות, ואזי אינו צריך לגזירת בזעת אפיך תאכל לחם.

ובדורנו רואים כן בחוש, שכל מי שלומד תורה יש לו ממה להתקיים, ולכל 'יששכר' שעוסק בתורה יש כנגדו 'זבולון' לפרנסו ולהחזיקו, ולא צריך לעבוד, כי יש ממה להתקיים, ואין בזעת אפיך, וכל מי שיותר לומד יותר קל לו, ויש שעוסקים בתורה מתוך הדחק, אבל מתקיימים, ומאשרים, וחיים חיים של שמחה, אשריך בעולם הזה!

(משיחות כסלו תש"ע, חשון תשע"א)

בעניינא דיומא

והנחילנו מועדי קדשך

אנו מבקשים בתפילה ביום טוב "והנחילנו השם אלוֹקינו בשמחה ובששון מועדי קדשך", שהקב"ה ינחילנו את השפעת הימים הטובים, שתימשך אצלנו המדרגה שקיבלנו ביום טוב, כמו 'נחלה' שאין לה הפסק (ב"ב קטז, ב). וצריכים תפילה על זה להמשיך את המדרגה, שלא תהיה ירידה, וכל אחד שזכה לקיים שמחת יום טוב בשלמות לפי דרגתו, יכול על ידי התפילה לזכות שתימשך המדרגה הזו גם בכל השנה.

אבל תפילה צריכה להיות מעומקא דליבא, ואם לא מבקשים מעומק הלב אין זו תפילה. וצריכים באמת לרצות מאד את המדרגה הזו, ולבקש עליה בתחנונים ממש, כמו שאמרו (אבות ב, יג) אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום [ועיין שו"ע או"ח סימן צח סעיף ג'], ובלי תחנונים אין התפילה מתקבלת, ו'תחנונים' היינו להרגיש שהוא מסכן אם תחסר לו המדרגה הזו, אם לא ימשיך את התענוג הזה, את השמחה של מצוה שזכינו בימי המועדים. וכשמבקשים מעומק הלב, אזי בסייעתא דשמיא אפשר לזכות לזה!

ואמנם אלו הן מדרגות גבוהות, ומי זוכה לזה, אך אנו מדברים בדרך לימוד והתבוננות במה שכתוב, ומתוך זה כל אחד יכול להתעלות. יש כאלה שיכולים בקלות להתקדם בזה, ויש שצריכים יותר להתאמץ. ומכל מקום ודאי שאי אפשר ברגע אחד לזכות לזה, וכל המדרגות של חובות הלבבות וענייני האמונה אינן נקנות בבת אחת, אלא בהתקדמות איטית מדרגה אחר מדרגה עד שההרגל נעשה טבע, וזה לוקח הרבה זמן.

והעצה להתקדם בכל העניינים האלו היא על ידי לימוד המוסר, כל אחד בספר שהוא מרגיש שמחמם אותו ומשפיע עליו, זוהי העצה היחידה, ובלי זה אדם שוכח ומסיח דעת, וצריך תמיד לעסוק בדברים המזכירים ומחזקים את האמונה, וכן דבקות בתורה ותפילה מועילים לחיזוק האמונה.

(נאמר באסרו חג של פסח תשע"ד)

בזעת אפיק / עמל תורה או קשיים אחרים

אדם לעמל יולד – לעמלה של תורה

כתב המסילת ישרים (פרק ט') צריך שיידע האדם כי לא למנוחה הוא בעולם הזה אלא לעמל וטורח וכו' ועל זה נאמר (איוב ה, ז) כי אדם לעמל יולד. ובגמרא סנהדרין דף צ"ט פירשו שכוונת פסוק זה לעמל תורה, ואמרו שם כולו גופי דרופתקי ניהו, טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא, ופירש רש"י דרופתקי – טרחנין, כלומר כל הגופין לעמל נבראו, אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה, ע"כ.

והיינו שאם אדם חושב שלא להתאמץ כל כך בתורה, אלא קצת יותר לישון ולדבר דברים בטלים עם קצת יותר שמחת הנאות העולם הזה, צריך לדעת שכל הגופין לעמל נבראו, ואם לא יעמול בתורה יהיו לו קשיים אחרים.

וכבר נאמר "בזעת אפיק תאכל לחם", וזו גזירת הכתוב שכל אדם חי חיי העולם הזה בזעת אפיק, עם כל מיני קשיים, ואין מי שאין לו קשיים, ואפילו מי שלא ניכר עליו שסובל קשיים, זה מפני שהוא מסתיר אותם, וכידוע אצל עשירים, שיש החושבים כאילו שעשירים הם מאושרים, אבל באמת הם לא מאושרים, ויש להם את כל הקשיים שלהם, אלא שהם מסתירים את הקשיים ואינם רוצים להראותם, ומבקשים להיראות שמחים וחשובים כאילו הכל טוב להם.

הדבוקים בתורה מאושרים בלי קשיים

והכלל הוא שכל אדם נברא לסבול קשיים, ולכן אשרי מי שעמלו בתורה, שהרי בין כך צריך להיות עמל, והשאלה היא אם יהיה עמל של בזעת אפיק תאכל לחם או עמלה של תורה, וביד כל אחד להחליף את עמלו בעמלה של תורה.

ואפשר לראות בחוש, גם בתוך משפחה אחת, שיש את אלו שבדבוקים בתורה, ויש שפחות בדבוקים בתורה, ובדרך כלל מי שיותר דבוק בתורה אין לו קשיים אחרים, ומי שפחות דבוק בתורה יש לו יותר קשיים! ואמנם יש גם יוצא מן הכלל, והוא מכוח השטן היצר הרע שניתנה לו אפשרות לפתות, ולכן לא רואים זאת כל כך מהר, אבל במשך הזמן יכולים להבחין ולראות שאלו שבדבוקים בתורה הם המאושרים ואין להם קשיים אחרים.

וכן אמרו בפרקי אבות (ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ, כי כל הגופים לעמל נבראו, ואשרי מי שעמלו בתורה, שבמקום להיות עמל בזעת אפיק תאכל לחם עם כל מיני קשיים שיכולים להיות במשפחה ובחיים, הוא עמל בתורה, ועל ידי זה אין קשיים אחרים, כך המציאות.

זאת ועוד כבר כתב המסילת ישרים בפרק א' כי אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאות ושלווה אמיתית, וגם הוא אילו יגיע למאה שנה כבר עבר ובטל מן העולם, אפילו אחד מאלף לא ימצא! וגם אם ימצא אחד מאלף הרי הוא יחיה כמה שיחיה ולבסוף ימות, וצריך לחשוב מה עם חיי הנצח, אבל למעשה אין אפילו אחד מני אלף שיש לו הנאה ושלווה אמיתית בעולם הזה.

(משיחה בישיבה כסלו תשס"ח)

~ ~ ~

עמל התורה כמו ייסורים שמכפרים

בזעת אפיק תאכל לחם זו גזירת הכתוב, אבל כבר אמרו כל המקבל עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, והיינו שאם יש לאדם עול תורה, כבר יש לו 'זעת אפיק' של תורה, ואינו צריך עוד לעול דרך ארץ דהיינו עול הפרנסה, ורק מי שפורק עול

תורה, שהיצר הרע של 'עץ הדעת' עדיין שולט עליו והוא בלי עול תורה, עליו יש הגזירה בזעת אפיק ויש לו עול של פרנסה.

ומצינו כן גם בשערי תשובה לרבינו יונה (ד, יא) לגבי מי שעבר עבירות שצריך 'ייסורים לכפרתן' כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תידד שנתו מעיניו יעלה במקום 'ייסורים', היינו שהמאמצים של עמל התורה נחשבים גם כן כ'ייסורים', ומכפרים ומטהרים את הנפש במקום 'ייסורים', ומי שעמל בתורה אינו צריך עוד 'ייסורים' אחרים.

נמצא שהבחירה היא בידו של אדם להחליט איזה ייסורים הוא רוצה, האם ייסורים וקשיים של תורה, או קשיים גופניים של פרנסה וכדומה, ואשרי מי שעמלו בתורה!

(מהשיעור היומי אדר תשע"ב)

~ ~ ~

טוב וחסד ירדפוני – שהקשיים יהיו רק מוחמת מצוות

אם שמים לב רואים, שכשאדם פורק מעצמו קשיים של עול תורה ומצוות, באים עליו קשיים אחרים. ומעשה שהיה באחד שעסק והתאמץ במעשים טובים, וחשב לעצמו הרי כל השנה אני עוסק בזה, ומדוע שלא לנוח קצת, וכי יש חיוב כל הזמן להמשיך לעשות מעשים טובים. והסוף היה שבאו עליו קשיים יותר גדולים, במקום שיהיו הקשיים מחמת המעשים הטובים, באו עליו מן השמים קשיים אחרים.

וכן ידוע ממרן החפץ חיים שהגיע אליו אדם אחד שהיה נותן הרבה צדקות, ואשתו לא הסכימה לזה, והפריעה לו, וסבל ממנה הרבה, מחמת מעשי הצדקה שהיה עושה, ובא לשאול את החפץ חיים האם להמשיך לעסוק במעשי הצדקה. וידוע שאצל הח"ח הרבה פעמים היו מקבלים תשובה לפני ששאלו, ומן השמים שמו בפיו את המילים הנכונות שהשואל יבין מהם תשובה לשאלתו. ובאותו הזמן עמד החפץ חיים בסוף הסעודה לפני ברכת המזון, ואמר וזמור לדוד השם רועי לא אחר, וכשהגיע לפסוק האחרון "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי", פירש ואמר, הנה זה דבר הצריך ביאור, וכי טוב וחסד "רודפים" את האדם?

ואמר החפץ חיים כי אכן שייך דבר כזה, שאדם עושה מעשי צדקה וחסד, ובגלל זה אחרים רודפים אותו, ויש כל מיני קשיים והפרעות שיכולים להיות מחמת הטוב והחסד, ועל זה אמר דוד המלך "אך טוב וחסד ירדפוני", כי אם אני סובל רדיפות וקשיים, והרי זה סימן שמן השמים מגיעים לי קשיים, וכל זמן שהקשיים הם מתוך מעשי הצדקה והחסד, הרי אני גם זוכה ומרוויח בהם זכויות עצומות של גמילות חסדים שעל ידי זה זוכים לפירותיהן בעולם הזה והקדן קיימת לעולם הבא, מה שאין כן אם יהיו סתם רדיפות בלי מעשי צדקה וחסד, זהו צער יותר גדול.

ומאחר שהקשיים הם מן השמים, מוטב לאדם שהקשיים יבואו עליו מתוך מעשי הצדקה והחסד, כי לא שייך להיפטר מהקשיים, ואם יפסיק לעשות צדקה וחסד, יבואו תחתיהם קשיים אחרים, וכשיש גזירה מן השמים שצריך לסבול קשיים, עדיף שיהיו אלו קשיים עם זכויות של צדקה וחסד, ובזה ייפטר מכל הקשיים האחרים.

לכן מי שיש לו קשיים, וחושב שבבין הזמנים יהיה יותר קל, ושומח להיפטר מעול תורה, כתינוק הבורח מבית הספר, צריך לדעת כי כשפורק עול תורה באים קשיים אחרים. אמנם כן, יש שזקוקים למנוחה, וחייבים לנוח, אבל בלי פריקת עול, וכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ!

(מהשיעור היומי אב תשע"ו)

עמל התורה נעים מאד

עסק התורה זה דבר מאד כדאי, יש גמרא על הפסוק "אדם לעמל יולד", שכל אדם נולד להיות עמל, לעבוד, לעשות פעילות, ואיזו פעילות? עמל פה, ואיזה עמל פה? תורה! ואם לא עמלים בתורה אזי יש עמל אחר – 'כולהו גופי דרופתקי ניהו, טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא', כל גוף הוא סָפֵל וצריך לעבוד קשה, ואשרי מי שעמלו בתורה (ברכות יז, א), אבל אם אין עמלו בתורה יש עמל אחר יותר קשה.

ועמל התורה הוא עמל נעים מאד, כמו שכתוב "ומתוקים מדבש" (תהלים יט, יא), ועל זה מבקשים בתפילה והערב נא, ויש גם סקרנות לתורה, כמו שכתב רש"י על הפסוק (דברים ו, ו) "אשר אנכי מצוה היום", כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, וכן בפסוק (שם יא, יג) "מצווה אתכם היום", פירש רש"י כחדשים, והיינו כמו דבר חדש, חדשות, שיש סקרנות לזה, כך דברי תורה מאד מעניינים, עסק התורה מתוק ומעניין! וזה עבודה נעימה מאד.

במקום עבודות אחרות עוסקים בתורה שהיא עבודה נעימה מאד, וזוכים לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

(מתוך משא רבינו בסיום הש"ס המרכזי
ביד אליהו בתל אביב, טבת תש"פ)

לעילוי נשמת האשה החשובה

מרת **גיטה לורבר** ע"ה

בת הר"ר **יצחק שוואב** ז"ל

נלב"ע כ"ח תשרי תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרת **שרה פעשא מילר** ע"ה

בת הרב **רפאל זבולון חרל"פ** זצ"ל

נלב"ע ז"ך תשרי תשנ"ב - תנצב"ה

הונצח על ידי בנה שלוחא דרבנן העסקן ר' חיים מילר הי"ו

לעילוי נשמת הגאון רבי **צבי**

ב"ר **יהושע ליב אייזנשטיין** זצ"ל

העמיד תלמידים במסירות רבה, וזיכה את הרבים

בתפילותיו בישיבת פוניב' - תנצב"ה